

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ІМЕНІ В. М. КОРЕЦЬКОГО**

КОЗИЧ ІГОР ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 343.2.01

ФУНКЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Спеціальність 12.00.08 – кримінальне право та криминологія;
кримінально-виконавче право

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук

Київ – 2021

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
заслужений діяч науки і техніки України

Фріс Павло Львович,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», завідувач кафедри кримінального права

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України

Гуторова Наталія Олександрівна,

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, професор кафедри кримінального права та кримінально-правових дисциплін;

доктор юридичних наук, професор

Савінова Наталія Андріївна,

Національний університет «Одеська морська академія», декан факультету морського права та менеджменту;

доктор юридичних наук, доцент

Загиней-Заболотенко Зоя Аполлінаріївна,

Верховний Суд, начальник відділу єдності правових позицій правового управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи.

Захист відбудеться «24» лютого 2021 року об 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.02 в Інституті держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01001, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України за адресою: 01001, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розісланий «22» січня 2021 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор юридичних наук**

О. О. Кваша

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Протидія злочинності, як невід’ємний напрямок діяльності кожної держави, завжди виступала об’єктом чисельних наукових розвідок фахівців різних наук правового, економічного, політологічного, соціологічного та іншого спрямування. В умовах надшвидких глобалізаційних та інформаційних процесів сучасності пошук ефективних стратегій протидії злочинності на сьогодні є однією із пріоритетних цілей всієї світової спільноти. Недарма чисельні міжнародні акти вказують урядовим інституціям на те, що запобігання злочинності та система кримінального правосуддя відіграють центральну роль в справі забезпечення верховенства права в умовах сталого розвитку держави, оскільки довгостроковий стійкий економічний і соціальний розвиток держави та створення нею функціонуючої, ефективної, дієвої та гуманної системи кримінального правосуддя є взаємодіючими та взаємопов’язаними факторами.

Виходячи з того, що органи державної влади всіх рівнів несуть відповідальність за створення, підтримку й ефективність реалізації правоохоронної функції держави з метою убезпечення суспільства від кримінальних правопорушень, в Законі України від 1 липня 2010 року «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» серед багатьох інших засад державної політики України вказано одну із найголовніших цілей держави – боротьбу із злочинністю.

Кримінально-правова політика, як системоутворюючий елемент політики у сфері протидії злочинності, яка, своєю чергою, є нерозривною складовою всієї державної політики, вирішує свої більш вузькі завдання, спрямовані на створення дієвого механізму охорони найважливіших суспільних відносин, цінностей, благ та інтересів й протидію злочинності кримінально-правовими засобами в умовах забезпечення сталого розвитку держави. Це викликає потребу у поглибленні аналізу теоретичних аспектів кримінально-правової політики. Важливим напрямом такої діяльності слід визнати її здійснення з позицій структурно-функціонального аналізу, адже саме через функції політики найповніше можна простежити її вплив на злочинність. За існуючими в науці твердженнями, функціональність – це найістотніша сторона кожної системи, тому беззаперечним є той факт, що будь-яке явище може виконати своє призначення тільки в тому випадку, якщо воно буде функціонувати. Причому функціонування будь-якої системи повинне бути таким, що відповідає її природі та властивостям, тобто оптимальним або, щонайменше, допустимим для даного процесу. Тому ефективність кримінально-правової політики, яка визначається за результатами її функціонування, прямо залежить від чіткого розуміння її функцій.

У контексті розробки загальних проблем політики в сфері протидії злочинності та її окремих сфер заслуговують уваги праці багатьох вітчизняних фахівців: Ю. В. Бауліна, В. І. Борисова, В. К. Грищука, Н. О. Гуторової, Т. А. Денисової, О. О. Дудорова, З. А. Загинеї-Заболотенко, О. О. Житного,

М. В. Карчевського, О. О. Кващі, Ю. В. Кернякевич-Танасійчук, О. М. Костенка, Є. В. Лащука, А. А. Митрофанова, А. А. Музики, В. О. Навроцького, Ю. А. Пономаренка, Н. А. Савінової, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, В. О. Тулякова, М. І. Хавронюка, В. Б. Харченка, П. Л. Фріса та ін. Значну роль в розвиток теорії кримінально-правової політики внесли праці зарубіжних науковців – М. М. Бабаєва, М. А. Беляєва, С. С. Босхолова, П. С. Дагеля, І. О. Коробєєва, Н. А. Лопашенко, Г. М. Міньковського, П. М. Панченка, Е. Ф. Побєгайла, Ю. Є. Пудовочкіна, В. П. Рєвіна та ін. Особливо слід відмітити праці видатного українського вченого М. П. Чубинського, які ще більше століття тому заклали фундамент науки кримінально-правової політики в нашій країні.

За останні роки зроблено чимало кроків у напрямку розроблення теорії політики у сфері боротьби зі злочинністю та її підсистем, їх доктрини, завдань та тенденцій розвитку. Над проблемами кримінально-правової політики та окремих її проявів активно працює група вчених, серед яких варто зазначити Д. О. Балобанову, Е. М. Гануляка, О. Д. Максимів, К. Б. Марисюка, О. В. Острогляда, О. М. Смушак, О. С. Тубілець, Л. М. Федорак, В. В. Шпіляревич та багато інших.

Визнаючи вагомість внеску згаданих вище дослідників у розробку означеної проблематики, слід визнати, що проблемі функцій кримінально-правової політики у спеціалізованій літературі приділено недостатньо уваги. Відсутніми є комплексні, системні дослідження, а більшість сучасних дисертаційних пошуків торкаються лише загальних питань кримінально-правової політики чи її окремої сфери. Все вищенаведене свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2016-2020 роки (постанова загальних зборів НАПрН України від 03 березня 2016 р.); плану наукових досліджень кафедри кримінального права навчально-наукового юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в межах цільової комплексної програми «Політика Української держави у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0110U001541).

Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 4 від 29 квітня 2014 р.) та уточнена (протокол № 6 від 26 травня 2015 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є розроблення теоретичного та прикладного розуміння поняття, змістового наповнення та взаємодії функцій кримінально-правової політики, а також визначення науково обґрунтованих механізмів ефективного функціонування кримінально-правової політики як системи.

Для досягнення цієї мети поставлені такі *завдання*:

- систематизувати наукові знання щодо кримінально-правової політики та її функцій, визначивши зміст та обсяги наукових досліджень у вказаній сфері;
- окреслити методологічний інструментарій та специфіку досліджень кримінально-правової політики та її функцій;
- визначити особливості застосування при формуванні та реалізації кримінально-правової політики історичного досвіду в контексті становлення та розвитку політико-правових вчень;
- на основі узагальнення доктринальних підходів охарактеризувати внутрішню побудову кримінально-правової політики з метою вивчення її функцій крізь призму місця кримінально-правової політики у політиці в сфері протидії злочинності та державній політиці в цілому;
- сформулювати та розкрити зміст поняття «функції кримінально-правової політики», здійснити їх класифікацію;
- з метою визначення ролі в ефективному функціонуванні кримінально-правової протидії злочинності надати характеристику функціям кримінально-правової політики;
- з'ясувати змістове наповнення та співвідношення етапів формування та реалізації кримінально-правової політики з позицій її функцій;
- з'ясувати рівні співвідношення класифікаційних груп функцій кримінально-правової політики між собою;
- встановити взаємозалежні зв'язки цілей, завдань, методів та принципів кримінально-правової політики з її функціями.

Об'єктом дослідження є функціонування кримінально-правової політики як складової політичної системи держави та політики у сфері протидії злочинності.

Предмет дослідження – функції кримінально-правової політики.

Методи дослідження. Методологічне підґрунтя дослідження утворюють філософсько-світоглядні, загальнонаукові та спеціально-наукові методи. *Діалектичний* метод був використаний у всіх розділах праці при аналізі тих чи інших аспектів функцій кримінально-правової політики, забезпечивши можливість їх характеристики у взаємному зв'язку із суміжними категоріями. Водночас структурне роз'єднання державної політики та кримінально-правової політики на відповідні складові елементи забезпечило можливість їх більш поглибленого вивчення з позицій векторно-рівневого підходу (підрозділи 3.2, 3.3, 3.4). На основі виокремлення окремо взятих типових прикладів реалізації однієї чи декількох функцій кримінально-правової політики було зроблено ряд висновків щодо постійного типового функціонування всієї системи (*індукція*) (підрозділи 4.1-4-3). Метод *дедукції* у сукупності, з, наприклад, історико-правовим методом, є незамінним при вивченні становлення та розвитку політико-правових вчень про кримінально-правову політику та її функціонування (розділ 2); також використовувався при вивченні змістового наповнення функцій (підрозділи 4.2-4.4). Важливого значення у дисертації має *системно-структурний* метод, оскільки за його допомогою можливим було

встановити роль і значення окремих функцій у роботі всієї системи кримінально-правової політики, яка, свою чергу, є підсистемою політики у сфері протидії злочинності (підрозділи 3.1-3.3). Це же метод використовувався при визначенні взаємозв'язків функцій кримінально-правової політики з її цілями, завданнями, методами та принципами. Вивчення за допомогою вищеназваних методів структурно-функціонального та системного аналізу зумовлює використання ще й методів *моделювання* та *прогнозування* (підрозділи 3.1-3.2, 4.1-4.2, розділ 5).

Специфіка дослідження функцій кримінально-правової політики полягає ще й у тому, що ці функції та результати їх реалізації відображаються в реальному житті, що, зі свого боку, зумовлює необхідність використання *соціологічного* підходу, адже саме соціологічні методи можуть відобразити сприйняття й оцінку кримінально-правової політики суспільством, а також вести мову про ефективність реалізації її функцій, наприклад, через правозастосування (підрозділ 4.2). *Інституціональний* підхід концентрується на описі формальних та юридичних аспектів діяльності суб'єктів кримінально-правової політики. Саме за допомогою цього методу досліджується інституційне (суб'єктне) та нормативне (в плані визначення компетенції) наповнення функціонування кримінально-правової політики як механізму (розділи 4 і 5).

Емпіричну базу дослідження становлять результати вивчення та узагальнення дисертантом законопроектної роботи Верховної Ради України (2016-2018 рр.), практики вітчизняних судів та практики Європейського суду з прав людини; статистичні дані, матеріали соціологічних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим в Україні комплексним й системним дослідженням функцій кримінально-правової політики як однієї із фундаментальних проблем наук кримінально-правового циклу, на підставі якого визначено концептуальну роль функцій в ефективній реалізації завдань кримінально-правової політики в цілому. Зокрема, у дисертації:

уперше:

1) сформульовано поняття функцій кримінально-правової політики, під якими розуміються найбільш важливі якісні характеристики особливого, відносно сталого та об'єктивного впливу публічної влади на злочинність, в яких відображається та конкретизується їх соціальна сутність і призначення, розкриваються їх цілі та завдання;

2) здійснено групування функцій кримінально-правової політики в залежності від їх спрямування та призначення, а саме: а) формуючі функції; б) реалізаційні функції; в) сервісні функції.

3) в рамках формуючих функцій окреслено функції формування запиту та визначення ресурсів, які полягають у перевірці придатності вирішення наявної проблеми за допомогою механізмів кримінально-правової політики, а також визначення необхідних для цього ресурсів.

4) виходячи з позицій ретельної перевірки необхідності та можливості вирішення певної проблеми кримінально-правовими засобами у ході реалізації

формуючих функцій аргументовано виділення окремого методу кримінально-правової політики – методу кримінально-політичної ідентифікації;

5) серед реалізаційних функцій, основним призначенням яких є формалізація (нормотворча функція) та втілення на практиці (нормозастосовча функція) кримінально-правової політики, обґрунтовано існування самостійної контрольної функції, яка дозволяє перевіряти ефективність всього механізму кримінально-правової політики чи його частини;

6) встановлено специфіку сервісних (тлумачувальної та інформаційно-комунікаційної) функцій кримінально-правової політики, які ефективно функціонують у поєднанні з іншими функціями та «супроводжують» весь циклічний механізм функціонування кримінально-правової політики на всіх етапах її формування та реалізації;

7) встановлено, що для досліджень кримінально-правової політики та її функцій використовується специфічна сукупність методів наукового пізнання, серед яких чільні позиції займають методи інституційного та системно-структурного аналізу, методи прогнозування та моделювання;

8) доведено, що до джерел кримінально-правової політики слід відносити історичний досвід, сконцентрований у досягненнях політико-правової думки;

9) визначено, що суб'єктів та учасників кримінально-правової політики доцільно розмежовувати з позицій обсягу тих функцій кримінально-правової політики, що виконуються ними. Серед видів суб'єктів, окрім тих, що визначені у сучасній доктрині, виділено суб'єктів прямого та опосередкованого нормотворення;

10) проаналізовано співвідношення функцій кримінально-правової політики з її цілями та завданнями, на основі чого встановлено, що функції прямо пов'язані з виконанням конкретних завдань і опосередковано (через завдання) – з цілями кримінально-правової політики, які мають по відношенню до функцій більш глобальний характер;

11) на основі аналізу взаємодії функцій та методів кримінально-правової політики виявлено, що методи криміналізації (декриміналізації), пеналізації (депеналізації) притаманні, як правило, нормотворчій функції кримінально-правової політики. Водночас при реалізації інших функцій кримінально-правової політики широко використовуються інші методи, в т.ч. вироблені іншими науками чи галузями права. Серед таких методів виділяються комплексний метод кримінально-політичної ідентифікації, імперативний та диспозитивний методи, методи диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності тощо.

12) в процесі дослідження співвідношення функцій та принципів кримінально-правової політики здійснено диференціацію принципів на галузеві, які формалізуються у принципах кримінального права, та функціональні, які виступають основними началами в процесі реалізації функцій кримінально-правової політики;

13) обґрунтовано відокремлене існування «доказової кримінально-правової політики», при якій впровадження засобів кримінально-правового впливу можливе тільки в тому випадку, якщо ефективність такого впровадження доведена (власною чи зарубіжною практикою, науково-обґрунтованими доктринальними дослідженнями і т.п.);

удосконалено:

14) наявну в науці позицію щодо місця кримінально-правової політики у державній політиці та політиці в сфері протидії злочинності. На основі векторно-рівневого дослідження кримінально-правової політики доведено, що вона є складовою однієї із законодавчо визначених сфер зовнішньої та внутрішньої політики нашої держави;

15) первинне авторське розуміння платформ та площин кримінально-правової політики. Зокрема, виокремлено ідеологічну, доктринальну та утилітарну платформи кримінально-правової політики, а також встановлено їх співвідношення як передумов її ефективного функціонування. Переосмислено розуміння внутрішньої структури платформ кримінально-правової політики, внаслідок чого в рамках окреслених платформ встановлено конкретні площини, в яких відображається функціонування кримінально-правової політики як політичної системи;

16) підходи до систематизації сфер кримінально-правової політики як підсистеми політики в сфері протидії злочинності та складової державної внутрішньої та зовнішньої політики. Підтверджено необхідність виділення загальних та спеціальних сфер кримінально-правової політики;

17) розуміння співвідношення функцій кримінально-правової політики з суміжними теоретичними категоріями, як-от функціями, методами та принципами кримінального права тощо;

набули подальшого розвитку положення про:

18) вплив законотворчої діяльності на ефективність формування кримінально-правової політики в цілому. У рамках реалізації функції формування запиту проведено класифікацію запитів на внутрішні та зовнішні; за джерелом їх походження виділено запити, які: 1) продукovanі іншими напрямками державної політики; 2) продукovanі у результаті взаємодії з іншими підсистемами політики у сфері протидії злочинності; 3) продукovanі за результатами функціонування кримінально-правової політики (самопродукування).

19) стабільність функцій кримінально-правової політики, яка проявляється в їх постійному існуванні, незалежно від панівних в державі доктрини та ідеології; водночас змістове наповнення і вихідні результати реалізації функцій змінюються в залежності від ступеня врахування доктринальних та ідеологічних положень при формулюванні запитів та подальшої їх формалізації та застосування у практичній діяльності;

20) необхідність врахування загальних закономірностей теорії систем при формуванні та реалізації кримінально-правової політики на основі її функцій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення дисертації мають як теоретичне, так і практичне значення, і використовуються чи можуть бути використані у різних сферах діяльності, зокрема, у:

- *правотворчості* – при вдосконаленні нормативно-правової бази кримінально-правової політики України;

- *правозастосуванні* – під час реалізації кримінально-правової політики з метою підвищення її ефективності;

- *науково-дослідницькій діяльності та навчальному процесі* – як основа для подальшого розвитку вчення про кримінально-правову політику та (чи) її функції; результати дослідження можуть стати складовою частиною навчальних дисциплін, пов'язаних з кримінально-правовою політикою, що викладаються у вищих навчальних закладах України, а також бути використані про впровадженні освітніх програм підготовки магістрів права та докторів філософії в галузі права.

Особистий внесок здобувача. Усі сформульовані в дисертації положення та висновки ґрунтуються на власних дослідженнях. Ідеї та розробки, що належать співавтору публікацій за темою дисертації, здобувачем не використовувалися. В опублікованій у співавторстві праці особистим внеском здобувача є обґрунтування різноманітності методів кримінально-правової політики саме в залежності від її функцій, а внаслідок цього виявлення впливу функцій кримінально-правової політики на вибір належного методу при її реалізації для вирішення конкретного завдання; виявлення більш широкого кола методів кримінально-правової політики, а також функціональне відображення розумного балансу між «безпечним» суспільством і гуманним ставленням до осіб, які вчиняють злочини.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації оприлюднені у виступах на 29 міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференціях, круглих столах та семінарах: Всеукраїнська науково-практична конференція до Дня науки «Становлення та розвиток юридичної освіти в Національному авіаційному університеті» (м. Київ, 16 травня 2013 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти» (м. Львів, 19-20 вересня 2013 р.), щорічна Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та аспірантів «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, 26 квітня 2013 р.), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми кримінальної відповідальності» (м. Харків, 10-11 жовтня 2013 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (м. Івано-Франківськ, 1-2 березня 2013 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Особливості формування законодавства України на сучасному етапі державотворення» (м. Івано-Франківськ, 14 березня 2013 р.), Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (м. Івано-Франківськ,

11-16 березня 2014 р.), Всеукраїнська науково-практична конференція «Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти» (м. Івано-Франківськ, 6 березня 2014 р.), науково-практичний семінар «Теорія і практика протидії злочинності» (м. Івано-Франківськ, 4 грудня 2014 р.), Ольвійський форум – 2014: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі (м. Миколаїв, 2014 рік), міжнародна науково-практична конференція «Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків» (м. Харків, 9-10 жовтня 2014 р.), міжнародний симпозіум «Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013-2014 років в Україні» (м. Львів, 24-25 жовтня 2014 р.), IV Всеукраїнський науково-практичний семінар «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу» (м. Івано-Франківськ, 04 грудня 2015 р.), II Всеукраїнська науково-практична конференція «Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти» (м. Івано-Франківськ, 27 березня 2015 р.), щорічна Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених і аспірантів «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина», присвячена 75-річчю Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (м. Івано-Франківськ, 15 травня 2015 р.), щорічна Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених і аспірантів «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, 13-14 травня 2016 р.), III Всеукраїнська науково-практична конференція «Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти» (м. Івано-Франківськ, 11-12 березня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «II Львівський форум кримінальної юстиції «Правова реформа у сфері кримінальної юстиції: ключові параметри та прогноз подальшого розвитку» (м. Львів, 23-24 вересня 2016 р.), Міжнародний науково-практичний симпозіум «Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства» (м. Івано-Франківськ, 18-19 листопада 2016 р.), міжнародна науково-практична конференція «Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування» (м. Харків, 12-13 жовтня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації» (м. Харків, 12-13 жовтня 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (м. Івано-Франківськ, 8-10 грудня 2016 р.), VI Всеукраїнський науково-практичний семінар «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу» (м. Івано-Франківськ, 08 грудня 2017 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового юридичного інституту, (м. Івано-Франківськ, 9-10 червня 2017 р.), II Міжнародний науково-практичний симпозіум «Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми» (м. Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 р.), II Міжнародний науково-

практичний симпозіум «Гуманізація кримінальної відповідальності» (м. Івано-Франківськ, 16-17 листопада 2018 р.), наукова конференція за результатами роботи фахівців Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за фундаментальними темами у 2018 р. (м. Харків, 26 березня 2019 р.), III Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 1 березня 2019 р.), щорічна Всеукраїнська науково-практична конференції молодих вчених «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (м. Івано-Франківськ, 30 квітня 2020 р.).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 56 публікаціях, серед яких: 1 одноособова монографія, 1 монографія у співавторстві, 2 підрозділи у колективних монографіях, 18 статей у наукових фахових виданнях України, 5 статей у вітчизняних та міжнародних виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз, 29 праць апробаційного характеру.

Структура монографії. Робота складається з вступу, п'яти розділів, що включають 15 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (727 найменувань) та додатку. Загальний обсяг роботи становить 482 сторінки, із яких обсяг основного тексту – 379 сторінок, списку використаних джерел – 94 сторінки, додатку – 9 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертації; зазначено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну, наукове, теоретичне та практичне значення одержаних результатів; наведено характеристику апробацій і публікацій автора, у яких відображено основні положення роботи; надано відомості щодо структури й обсягу роботи.

Розділ 1 «Загальнотеоретичні підходи до вивчення функцій та функціонування кримінально-правової політики» складається з двох підрозділів.

Підрозділ 1.1. «Стан досліджень політики у сфері протидії злочинності, її підсистем та функцій» присвячено окресленню існуючих в науці загальнотеоретичних підходів до вивчення функцій та функціонування кримінально-правової політики. В процесі аналізу стану досліджень політики у сфері протидії злочинності, її підсистем та функцій встановлено, що питання політики у сфері протидії злочинності та її окремих підсистем на сьогодні є дотичними до предмету численних досліджень. Науковці в цілому приділяють значну увагу проблемам реалізації кримінально-правової політики у конкретних її сферах. Водночас, загальнотеоретичні питання функціонування кримінально-правової політики як системи - як-то цілі, завдання, функції, принципи, методи, функції кримінально-правової політики тощо, зазвичай,

залишаються поза межами наукових інтересів. Якщо про них і йде мова в окремих публікаціях, то лише в тій частині, яка наближена до тематики відповідного дослідження.

Виявлено та сформульовано положення, щодо яких у кримінально-правовій науці вчені є *одностайними* (зокрема, щодо визнання політики у сфері протидії злочинності напрямом державної політики) чи існує різнопланова *дискусія* (відносно, наприклад, змістового обсягу, структури, внутрішніх складових, принципів, мети, цілей, завдань, рівнів, джерел, суб'єктів та інших категорій, що мають відношення до політики у сфері протидії злочинності та її підсистем тощо).

Встановлено, що лише у деяких публікаціях вказується, що система функцій кримінально-правової політики є похідною від системи функцій правової політики держави в цілому (зазвичай від правоохоронної функції) й системи функцій політики у сфері боротьби зі злочинністю зокрема. На підставі цього констатовано, що функції кримінально-правової політики є *малодослідженими* в сучасній кримінально-правовій науці.

Підрозділ 1.2. «Методологія дослідження функцій кримінально-правової політики» сконцентрований на вивченні особливостей методології досліджень в сфері кримінально-правової політики. Доведено, що вироблена в сучасній кримінально-правовій науці методологія може бути застосована до даного дослідження, але з певними особливостями, зумовленими специфікою кримінально-правової політики та її функцій як досліджуваного явища. На основі наведених специфічних аспектів кримінально-політичних досліджень в роботі зроблено висновок, що для вивчення функцій кримінально-правової політики слід застосовувати релевантні методи (в т.ч. розробленими іншими галузями чи науками). Це в повній мірі торкається і загальної методології наукових досліджень: вони можуть застосовуватися при вивченні питань кримінально-правової політики, але з відповідними застереженнями щодо політико-правової природи досліджуваного явища.

У розділі 2 «Становлення та розвиток вчень про кримінально-правову політику та її функції» визначено, що кримінально-правова політика, як і будь-який інша підсистема політики в сфері боротьби зі злочинністю, віддзеркалює наявні у конкретний історичний період принципи, способи, методи реалізації завдань протидії злочинності, що стоять перед відповідним державним утворенням. Для неї характерні риси, що корелюються з рівнем розвитку цивілізації, роллю та функціями держави та її органів, ступенем участі громади в політичних процесах тощо. Ці риси не є статичними, вони змінюються зі зміною історичних епох, форм правління, устрою чи політичного режиму. Враховуючи величезний обсяг світових надбань вчень про державу і право, у розділі проведено дослідження особливостей розуміння функціонування кримінально-правової політики не лише з точки зору наявного на певний час законодавства. Наголошується, що при формуванні та реалізації кримінально-правової політики повинен враховуватися історичний позитивний досвід не лише в контексті відповідних джерел права, які діяли у визначений

період, але й з позицій певних надбань політико-правової думки, що в тій чи іншій мірі відображали погляди мислителів на кримінально-правову політику та її функціонування у відповідних історичних умовах. Підтверджено, що найвидатніші мислителі, що формували політико-правову думку у своїх творах практично не вели мови конкретно про кримінально-правову політику. Проте їхні позиції щодо реалізації політики в сфері протидії злочинності як сфери державної політики, щодо функцій політики в цілому тощо виявилися надзвичайно цінними для вивчення функцій кримінально-правової політики, яка є її невід'ємною складовою. Виявлено, що кожному історичному періоду притаманні не тільки загальні погляди мислителів на політику чи її функції, а й на проблеми протидії злочинності, що дозволило в еволюційному аспекті простежити становлення та розвиток вчень про кримінально-правову політику та її функції.

Розділ 3 «Кримінально-правова політика як підсистема політики у сфері протидії злочинності» складається з п'яти підрозділів

У підрозділі 3.1 «Політика» як системоутворююча категорія» встановлено, що дослідники досить вільно оперують поняттям «політика», використовуючи його в потрібній для своїх наукових розробок формі, у т.ч із врахуванням сфери наукових інтересів, методології досліджень, наявного інструментарію та інших параметрів. У контексті даного дослідження політику варто розглядати в інституційно-функціональному значенні як діяльність відповідним чином організованих суб'єктів (носіїв публічної влади) щодо реалізації тих чи інших функцій держави, спрямовану на виконання відповідних завдань, а кримінально-правову політику – як функціональну діяльність конкретних суб'єктів щодо реалізації державних завдань із протидії злочинності кримінально-правовими засобами. Підтверджено, що кримінально-правова політика, поряд з кримінально-процесуальною, кримінально-виконавчою та кримінологічною (профілактичною) політикою, є самостійною підсистемою політики в сфері протидії злочинності.

Підрозділ 3.2. «Кримінально-правова політика і владні відносини». У підрозділі обґрунтовано що кримінально-правова політика функціонує відповідно до загальних законів та принципів державного політичного управління. Встановлено, що при формуванні кримінально-правової політики більш характерними будуть координаційні відносини, а при її реалізації – субординаційні відносини. Визначено, що кримінально-правова політика є проявом владної діяльності, що зумовлена можливістю держави реагувати на злочинність відповідними управлінськими рішеннями, що в подальшому втілюються в кримінальному законі як певні кримінально-правові засоби. Звідси виявлено додаткові особливості вивчення питань кримінально-правової політики в співвідношенні з вивченням проблем кримінального права, норми якого не виникли самі по собі, вони були запроваджені у результаті певного політичного рішення, певної діяльності відповідних суб'єктів. Тому вивчення функцій кримінально-правової політики повинне бути відмежоване від вивчення кримінально-правових норм у їх змістовому наповненні, а

зосереджуватися на пошуку оптимальних взаємодій владних суб'єктів та інших складових кримінально-правової політики з метою забезпечити найбільш ефективне її функціонування як системи, спрямованої на протидію злочинності.

Підрозділ 3.3. «Кримінально-правова політика та політична система» присвячено вивченню відображення загальних принципів функціонування політичних систем крізь призму кримінально-правової політики. Встановлено, що кримінально-правова політика, як складова політичної системи, пронизується, відповідно, усіма її елементами – політична організація, норми, політичні відносини, свідомість та культура, безумовно, втілюються у функціонуванні будь-якого напрямку державної політики, у т. ч. і кримінально-правової політики, як підсистеми політики у сфері протидії злочинності. Ці елементи кримінально-правової політики як політичної системи отримують своє виявлення в змістовому наповненні тієї чи іншої функції. Підтверджена особлива характеристика політичної системи, яка безпосередньо впливає на визначення ефективності кримінально-правової політики: якщо рішення й дії в сфері кримінально-правової протидії злочинності відповідають вимогам та очікуванням суспільства, то підтримка політичної системи посилюється. З іншого боку, якщо влада ігнорує вимоги членів суспільства і приділяє увагу тільки своїм власним вимогам і побажанням (наприклад, прийняття змін до закону про кримінальну відповідальність «з мотивів політичної доцільності»), то рішення й дії не зустрічають підтримки і розуміння. Такі політичні рішення можуть привести до повної або часткової кризи кримінального законодавства, що жодним чином не піднімає ефективності функціонування кримінально-правової політики як елемента політичної системи суспільства.

У підрозділі 3.4. «Векторно-рівнева система кримінально-правової політики» доведено, що поняття «рівень» стосується, в першу чергу, адміністративно-територіального критерію поширення кримінально-правової політики, яка функціонує, відповідно, на міжнародному, загальнодержавному, регіональному чи локальному рівнях. На підставі наведеного побудовано векторно-рівневу систему кримінально-правової політики. Встановлено, що державна політика розгалужується на два самостійні вектори: зовнішню політику і внутрішню політику. На відміну від державної політики, для якої притаманні виключно суб'єкти творення політики, у зовнішній та внутрішній політиці виділено як суб'єкти творення політики, так і суб'єкти її реалізації.

Сукупність зовнішніх політик світових держав, принаймні тих, які беруть участь у світових політичних процесах протидії злочинності, а також сукупність політик міждержавних об'єднань (наприклад, таких, як Європейський Союз) та міжнародних організацій, утворюють глобальну (світову) політику у сфері протидії злочинності. Нормативно закріплені (наприклад, на рівні договору чи конвенції) відносини між конкретними суб'єктами становлять міжнародну політику як її частину.

Внутрішня політика має чітко окреслені сфери. В рамках такої сфери, як розбудова державності, виділено боротьбу із злочинністю шляхом поліпшення

координації роботи правоохоронних органів, оптимізації їх структури, належного забезпечення їх діяльності.

Внутрішня політика, у залежності від адміністративно-територіального устрою, розподіляється за рівнями, причому для загальнодержавного рівня характерною є наявність як суб'єктів творення, так і суб'єктів реалізації політики, а для регіонального та локального рівня – зазвичай тільки суб'єктів реалізації.

Підрозділ 3.5. «Платформи та площини кримінально-правової політики» присвячено оновленню попередніх авторських підходів щодо розуміння платформ та площин кримінально-правової політики. Додатково аргументовано необхідність виділення ідеологічної платформи. Реалізаційні складові кримінально-правової політики (законодавча, правозастосовча та правороз'яснювальна платформи) об'єднано у даному дослідженні в рамках єдиної утилітарної платформи. У складі названих платформ (з врахуванням доктринальної) виділено площини кримінально-правової політики. Зокрема, серед площин ідеологічної платформи кримінально-правової політики виділено: 1) концептуальну площину (в рамках якої закріплюються вихідні принципи та ідеї) 2) програмно-ідеологічну площину (де ідеї та принципи втілюються в конкретних положеннях, гаслах, висловлюваннях та 3) площину громадського сприйняття (яка визначає, наскільки суспільство сприймає те чи інше положення ідеології протидії злочинності. Аргументованим видається виділення в рамках доктринальної платформи кримінально-правової політики таких площин: 1) теоретичної (в рамках якої відбувається наукове обґрунтування доктрини кримінально-правової політики); 2) понятійної (що окреслює поняття та категорії, якими слід оперувати) та 3) програмної (де визначаються основні положення, стратегії, тенденції розвитку кримінально-правової політики). Виділено також такі площини утилітарної платформи кримінально-правової політики: 1) законодавчу; 2) правозастосовчу; 3) правороз'яснювальну; 4) контрольну та 5) правовиконавчу.

Розділ 4 «Поняття та характеристика функцій кримінально-правової політики» складається з п'яти підрозділів.

У підрозділі 4.1. «Поняття та види функцій кримінально-правової політики» кримінально-правова політика (для виявлення її ролі та місця в політиці в сфері протидії злочинності) розглядається зі структурно-функціональної точки зору, адже саме через функції політики найповніше можна простежити її вплив на злочинність. Сформульовано поняття функцій кримінально-правової політики, під якими слід вважати *найбільш важливі якісні характеристики особливого, відносно сталого та об'єктивного впливу публічної влади на злочинність, в яких відображається та конкретизується їх соціальна сутність і призначення, розкриваються їх цілі та завдання.*

В залежності від їх ролі в циклічному процесі функціонування кримінально-правової політики здійснено диференціацію її функцій на формуючі, реалізаційні та сервісні.

Підрозділ 4.2. «Співвідношення функцій кримінального права та кримінально-правової політики» присвячено аргументації відмінностей функцій кримінального права від функцій кримінально-правової політики. Встановлено, що на відміну від функцій кримінального права, які забезпечують виконання завдань з охорони чи регулювання окреслених кримінальним законодавством правовідносин, функції кримінально-правової політики спрямовані на забезпечення циклічної роботи з формування та реалізації кримінально-правової політики як системи. Крім того, зазначено, що і кримінальне право, і кримінально-правова політика є явищами динамічними, що зумовлює їх постійне співфункціонування за різних зовнішніх та внутрішніх умов. Визначено, що кримінальне право змінюється в залежності від багатьох чинників; воно динамічно реагує на зміну суспільства, отримуючи різноманітне змістове наповнення своїх функцій в залежності від зміни об'єкта кримінально-правової охорони; кримінально-правова політика, видаючи різний результат (в залежності від відповідного «вхідного» завдання) у вигляді відповідних норм кримінального права, з точки зору функцій і функціонування залишається незмінною.

«Формуючі функції» (підрозділ 4.3) кримінально-правової політики визначені як такі, що спрямовані на окреслення певної проблеми, яка потребує опрацювання в рамках кримінально-правової політики. Встановлено, що первинним етапом вирішення кожної проблеми, яка постає перед кримінально-правовою політикою, є її усвідомлення (функція формування запиту). Виявлено, що функціонування кримінально-правової політики – це замкнутий цикл, у якому вирішення однієї проблеми (наприклад, через функцію нормотворення чи нормозастосування) є початком усвідомлення нової. Адже в багатьох випадках практика застосування тієї чи іншої норми ставить питання (формує тим самим новий запит) про удосконалення чи певну корекцію сформульованого правила поведінки, як правило, у виді норм кримінального законодавства. Встановлено, що запити до кримінально-правової політики формуються також і у результаті функціонування інших напрямків державної політики та підсистем політики у сфері протидії злочинності (кримінально-процесуальної, кримінально-виконавчої, кримінологічної (профілактичної)).

Також аргументовано, що серед формуючих функцій кримінально-правової політики виділяється функція визначення ресурсів яка полягає в окресленні обов'язкових і необов'язкових ресурсів, необхідних для вирішення відповідної проблеми.

Підрозділ 4.4. «Реалізаційні функції» містить аналіз нормотворчої, нормозастосовчої та контрольної функцій, які утворюють дану групу. Зазначено, що нормотворча функція кримінально-правової політики проявляється у діяльності уповноважених суб'єктів щодо створення відповідних норм на різних рівнях кримінально-правової політики. Серед суб'єктів реалізації нормотворчої функції виділено суб'єктів прямої та опосередкованої нормотворчості.

Виділено особливі прояви реалізації нормотворчої функції, а саме відомчу та судову нормотворчість. Також звернено увагу на окремі негативні прояви реалізації нормотворчої функції, зокрема, наявності надлишкових витрат у діяльності Верховної Ради у випадку неефективної реалізації даної функції.

Встановлено, що при реалізації нормозастосовчої функції кримінально-правової політики виділяється відомче нормозастосування та судове нормозастосування, які мають різну природу. Вказано, що при здійсненні судами правосуддя у випадках винесення рішень у кримінальних провадженнях, судове нормозастосування являється специфічною формою реалізації права, яка здійснюється у встановленому законом порядку і спрямована на індивідуальне вирішення конкретних кримінально-правових конфліктів.

Окремо виділена контрольна функція кримінально-правової політики, яка спрямована на виявлення та виправлення недоліків при функціонуванні кримінально-правової політики.

В процесі аналізу *сервісних функцій (підрозділ 4.5)* констатовано, що існують підстави для виділення цієї групи функції на підставі двох притаманних їй відповідних характерних ознак. По-перше, ці функції, зазвичай, працюють не самі по собі, а у поєднанні з іншими (формуючими чи реалізаційними) функціями кримінально-правової політики. І, по-друге, ці функції мають можливість проявлятися на всіх етапах кожного окремого циклу кримінально-правової політики. Виходячи з цього, до сервісних функцій віднесено тлумачувальну та інформаційно-комунікаційну функції. У рамках реалізації інформаційно-комунікаційної функції виділено взаємодію функцій між собою (комунікація функцій) та забезпечення інформаційної взаємодії між всіма суб'єктами кримінально-правової політики (комунікація суб'єктів).

Розділ 5 «Теоретичні засади функціонування кримінально-правової політики» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 5.1. *«Співвідношення функцій кримінально-правової політики з її цілями та завданнями»* зазначається, що цілі знаходяться на більш високому рівні, включаючи в себе подрібнену систему завдань, спрямованих на їх досягнення. Стверджується, що ціль відображає суб'єктивне розуміння бажаного результату, завдання – об'єктивні суб'єктно-орієнтовані механізми (алгоритми) її досягнення, а функції – діяльність щодо реалізації і вирішення поставлених завдань. На підставі цього резюмовано, що функції знаходяться в прямому зв'язку з завданнями кримінально-правової політики, і в опосередкованому з її цілями.

Підрозділ 5.2. *«Співвідношення методів і функцій кримінально-правової політики»* спрямований на доведення того, що ефективність кримінально-правової політики прямо пов'язана з обранням відповідного методу (методів) в процесі реалізації кожної окремо взятої функції. Аргументовано, що при реалізації функції формування запиту здійснюється глибинний аналіз (із застосуванням цілого комплексу кримінологічних та соціологічних методів)

проблемної ситуації з метою виокремлення проблеми, яка може бути вирішена зусиллями кримінально-правової політики з метою перевірки придатності цієї проблеми для цієї сфери політики. Це дає підстави виділення в рамках цієї функції методу кримінально-політичної ідентифікації як сукупності способів виявлення, визнання та визначення (формулювання) проблеми, яка придатна до реагування і може бути вирішена кримінально-правовою політикою.

До методів, що можуть обиратися у ході реалізації тієї чи іншої функції, окрім давно відомих методів (де)криміналізації, (де)пеналізації, диференціації та індивідуалізації, віднесено програмно-цільовий метод, методи моделювання та прогнозування, імперативний та диспозитивний метод тощо.

У підрозділі 5.3. «Функції та принципи кримінально-правової політики» принципи кримінально-правової політики диференційовано на галузеві та функціональні; проведено систематизацію функціональних принципів, які виступають базовими засадами функціонування всієї кримінально-правової політики.

На підставі проведеного аналізу взаємодій функцій кримінально-правової політики з її цілями, завданнями, методами та принципами запропоновано приділити максимальну увагу формуванню кримінально-правової політики нового типу – доказової кримінально-правової політики. Її основне призначення полягає у певній фільтрації проблем, що потребують вирішення в процесі реалізації державної політики: доказова кримінально-правова політика може дозволяти застосування певних засобів кримінально-правового впливу для вирішення конкретної проблеми тільки в тому випадку, якщо ефективність їх впровадження доведена.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснене теоретичне узагальнення та нове вирішення теоретико-наукової проблеми системи функцій кримінально-правової політики, в яких відображаються цілі, завдання та призначення кримінально-правової політики як складової політики в сфері протидії злочинності. За результатами проведеного дослідження здійснено диференціацію та висвітлено змістовий обсяг цих функцій, виявлені взаємозв'язки, визначені та проаналізовані процеси взаємодії функцій як між собою так і з іншими категоріями (цілі, завдання, методи, принципи) кримінально-правової політики. Основні висновки та рекомендації, сформульовані у ході даного дослідження, полягають у такому.

1. У ході вивчення стану досліджень кримінально-правової політики та її функцій наукові проблеми, що на сьогодні є важливими для сучасної кримінально-правової науки, диференційовано на декілька груп: 1) щодо яких науковці є одноставними; 2) щодо яких в науці існують дискусії; 3) які є недослідженими чи малодослідженими.

Встановлено, що при цьому чи не єдиним питанням, у якому вчені більш-менш є *одностайними*, є визнання політики у сфері протидії злочинності напрямом (сферою) державної політики.

Водночас структура, внутрішні складові, принципи, мета, цілі, завдання, рівні, джерела, суб'єкти та інші категорії, що мають відношення до політики у сфері протидії злочинності та її підсистем, викликають у науковій спільноті широкі *дискусії*. Немає остаточної погодженості й стосовно змістового наповнення підсистем політики у сфері боротьби зі злочинністю, включаючи кримінально-правову політику, та внутрішньої диференціації кожної з них.

Незважаючи на активний інтерес та гострі дискусії з загальних та спеціальних питань кримінально-правової політики, питання про її функції залишається поза сферою наукових пошуків і лише у деяких публікаціях зазначається що система функцій кримінально-правової політики є похідною від системи функцій правової політики держави в цілому й системи функцій політики у сфері боротьби зі злочинністю зокрема; фактично існує єдина публікація де, власне, називаються та коротко характеризується зміст функцій політики у сфері боротьби зі злочинністю та кримінально-правової політики.

На підставі цього констатовано, що функції кримінально-правової політики є *недослідженими* в сучасній кримінально-правовій науці.

2. В роботі доведено, що вироблена в сучасній науці методологія кримінально-правових розвідок може бути застосована до дослідження функцій кримінально-правової політики, але з певними особливостями, зумовленими специфікою останньої та її функцій як досліджуваного явища:

- виходячи з того, що у літературі відбулося методологічне розмежування між вивченням політики як структурованої системи й аналізом політики з позицій оцінки її ефективності, у роботі спостерігається поєднання структурно-функціонального дослідження кримінально-правової політики як елемента політичної системи та аналізу її функціонування як державно-політичного механізму (інструментарію), спрямованого на протидію злочинності кримінально-правовими засобами.

- доведено, що поширений для абсолютної більшості кримінально-правових досліджень догматичний метод (юридичний, формально-логічний, граматичний, синтаксичний, герменевтичний, логічно-структурний, логіко-семантичний, логіко-юридичний і т. п.), даючи позитивні результати при розробці пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства в галузевих дослідженнях з кримінального права, не являється настільки дієвим для досліджень загально-функціональних особливостей кримінально-правової політики як підсистеми політики у сфері протидії злочинності. Внаслідок цього аргументовано використання спеціальних методів дослідження різних функціональних аспектів кримінально-правової політики.

- констатовано, що, незважаючи на існуючі на сьогодні широкі доктринальні дослідження щодо завдань, принципів, суб'єктів, джерел, типів та інших складових кримінально-правової політики, жоден дослідник не аналізував кримінально-правову політику як самоорганізовану, постійно діючу

систему, яка має власні функції, які, зрештою, і вирішують поставлені перед нею завдання. У зв'язку з цим запропоновано використовувати методологію, притаманну, насамперед, для вивчення функціонування систем, у тому числі й у політичній сфері.

- виявлено, що входячи до державної політики та політичної системи в цілому, кримінально-правова політика, з огляду на свою природу, вимагає міждисциплінарного підходу, а саме врахування науково-прикладних галузевих результатів досліджень у соціології, політології, державному управлінні, історії політико-правових вчень тощо, що зумовлює при вивченні функцій кримінально-правової політики необхідність застосування специфічної методології вказаних наук. На основі наведених специфічних особливостей кримінально-політичних досліджень в роботі зроблено висновок, що для вивчення окремих аспектів функцій кримінально-правової політики застосування широкої множини релевантних методів являється єдино можливим варіантом для вирішення наукового завдання. Водночас, резюмовано, що застосування такої урізноманітненої методології (в т.ч. розробленої іншими галузями чи науками) завжди залишає поле для подальших дискусій, спрямованих на побудову ефективно функціонуючої моделі кримінально-правової політики, яка буде виконувати своє основне призначення: убезпечення суспільства кримінально-правовими засобами від протиправних посягань.

3. Встановлено, що у сучасних кримінально-політичних дослідженнях при аналізі питання щодо історичних джерел кримінально-правової політики, найчастіше досліджуються конституції (конституційні акти), кодифіковані та некодифіковані нормативно-правові акти, міжнародні договори та інші джерела, що містять кримінально-правові норми і фактично їх обсяг зводиться до переліку притаманних для даної правової системи чи історичної епохи джерел (форм) права. В роботі, не заперечуючи такої, сформованої в літературі, думки щодо включення до джерел кримінально-правової політики історичних ресурсів (джерел права різних історичних періодів), наголошується, що кримінально-правова політика є складним динамічним утворенням, яке, очевидно, повинне враховувати історичні надбання не лише в контексті відповідних нормативно-правових актів, які діяли у визначений період, але й певних *політико-правових вчень*, що в тій чи іншій мірі відображають різноманітні погляди на кримінально-правову політику та її функціонування у відповідних історичних умовах. При цьому, слід враховувати той факт, що найвидатніші представники політико-правової думки до певного періоду (XVIII-XIX ст.) у своїх творах практично не вели мови конкретно про кримінально-правову політику. Однак їхні міркування щодо реалізації державної політики в сфері протидії злочинності, щодо функцій політики в цілому тощо є надзвичайно цінними для вивчення функцій кримінально-правової політики, яка є її невід'ємною складовою. Вищенаведене дозволило простежити становлення та розвиток вчення про кримінально-правову політику та її функції у найбільш видатних політико-правових надбаннях людства.

4. Крізь призму місця кримінально-правової політики у політиці в сфері протидії злочинності та державній політиці в цілому, в роботі на основі узагальнення доктринальних підходів висловлена думка, що термін «політика» використовується в декількох змістових значеннях. Визначено, що *політику* з врахуванням цілей даного дослідження варто розглядати в об'єднаному інституційно-функціональному значенні як діяльність відповідним чином організованих суб'єктів (носіїв публічної влади) щодо реалізації тих чи інших функцій держави, спрямовану на виконання відповідних завдань. Відповідно, *кримінально-правова політика* при дослідженні її функцій вживається в такому ж (інституційно-функціональному) значенні розуміння політики, себто як функціональна діяльність конкретних суб'єктів щодо реалізації державних завдань із протидії злочинності. Така діяльність у повній мірі охоплює всі складові політичної системи суспільства (політичну організацію, норми, політичні відносини, політико-правову свідомість і політико-правову культуру), і, безумовно, проявляється у функціонуванні кримінально-правової політики як підсистеми політики у сфері протидії злочинності (зі всіма ознаками, елементами та взаємозв'язками, притаманними політичній системі).

5. На основі диференціації суб'єктів кримінально-правової політики на *суб'єктів творення* та *суб'єктів реалізації* обґрунтовано, що кримінально-правова політика підкоряється загальним законам і принципам політичного управління і функціонує з врахуванням горизонтальних (координаційних) та вертикальних (субординаційних) відносин «влада» – «підпорядкування». При цьому виявлено, що для суб'єктів творення кримінально-правової політики більш характерними є координаційні відносини, а для суб'єктів реалізації – субординаційні відносини.

6. Доведено, що при застосуванні усталеного на сьогодні в науці підходу до розуміння рівнів кримінально-правової політики виникають проблеми співвідношення ступеня якості кожного з вказаних рівнів по відношенню до інших та визначення місця кожного рівня в ієрархічній структурі всіх рівнів. У цьому випадку науково некоректно ставити питання про кращу якість або більш вагомий досягнення кримінально-правової політики, приміром, на законодавчому рівні, по відношенню до доктринального чи правозастосовчого рівнів, і навпаки. Наведені положення виступили додатковими аргументами на користь того, що термінологічно поняття «рівень» більшою мірою підходить, наприклад, до *адміністративно-територіального критерію* поширення кримінально-правової політики, як-от, наприклад, кримінально-правова політика на міжнародному, загальнодержавному, регіональному чи локальному рівнях.

Встановлено співвідношення понять «вектор», «напрямок» та «сфера» кримінально-правової політики, і вказано, що для маркування зовнішньої та внутрішньої політики використовується термін «вектор», для позначення місця у внутрішній державній політиці – «напрямок» чи «напрямок»; для позначення групи суспільних відносин, благ, цінностей чи інтересів, що становлять предмет реагування кримінально-правової політики, використовується термін

«сфера». На підставі наведеного виявлено і окреслено, що кримінально-правова політика реалізує свої функції в рамках чітко структурованої *векторно-рівневої схеми*. У законодавстві ця схема знаходить свій прояв у тому, що кримінально-правова політика виступає у якості ключової засади однієї із сфер внутрішньої політики і визначена як «боротьба із злочинністю шляхом поліпшення координації роботи правоохоронних органів, оптимізації їх структури, належного забезпечення їх діяльності».

7. В роботі сформульовані нові підходи щодо попереднього авторського розуміння поняття платформ та площин кримінально-правової політики. По-перше, поза межами раніше висловлених міркувань залишалася надзвичайно важлива *ідеологічна платформа*, необхідність виділення якої гостро піднімається в деяких сучасних публікаціях, що й було додатково аргументовано у даному дослідженні. У рамках цієї платформи виділено: 1) *концептуальну площину* (в рамках якої закріплюються вихідні принципи та ідеї); 2) *програмно-ідеологічну площину* (де ідеї та принципи втілюються в конкретних положеннях, гаслах, висловлюваннях); та 3) *площину громадського сприйняття* (яка визначає, наскільки суспільство сприймає те чи інше положення ідеології протидії злочинності). По-друге, обґрунтовано виділення в рамках *доктринальної платформи* кримінально-правової політики таких площин: 1) *теоретичної* (в рамках якої відбувається наукове обґрунтування доктрини кримінально-правової політики); 2) *понятійної* (що окреслює поняття та категорії, якими слід оперувати); та 3) *програмної* (де визначаються основні положення, стратегії, тенденції розвитку кримінально-правової політики). І, по-третє, реалізаційні складові кримінально-правової політики (законодавча, правозастосовча та правороз'яснювальна платформи) об'єднано у даному дослідженні в рамках єдиної *утилітарної платформи*, яка включає: 1) *законодавчу*; 2) *правозастосовчу*; 3) *правороз'яснювальну*; 4) *контрольну* та 5) *правовиконавчу* площини.

8. На ґрунті існуючих в науці підходів до розуміння понять «функція», «функція державної політики», «правоохоронна функція», «функція правової політики» з позицій розуміння кримінально-правової політики як елемента політичної системи визначено поняття *функцій кримінально-правової політики*. Під ними розуміються *найбільш важливі якісні характеристики особливого, відносно сталого та об'єктивного впливу публічної влади на злочинність, в яких відображається та конкретизується їх соціальна сутність і призначення, розкриваються їх цілі та завдання*. Виходячи із відмінностей у призначенні кримінального права (здійснення охорони та регулювання) та призначенні кримінально-правової політики (забезпечення діяльності механізму кримінально-правової протидії злочинності в цілому) встановлено співвідношення функцій кримінального права і кримінально-правової політики: функції кримінального права забезпечують виконання завдань з охорони чи регулювання визначених кримінальним законодавством правовідносин, в той час як функції кримінально-правової політики спрямовані на забезпечення безперебійної (*циклічної*) «роботи» кримінально-правової політики як системи.

В залежності від їх ролі в цьому циклічному механізмі здійснено поділ функцій на групи. Внаслідок цього виділено: 1) *формуючі функції*, відповідальні за попередній аналіз, фільтрацію запитів та окреслення залучення можливих ресурсів для вирішення проблеми силами кримінально-правової політики; 2) *реалізаційні функції*, в рамках яких здійснюється вирішення поставлених завдань; 3) *сервісні функції*, що супроводжують весь цикл кримінально-правової політики, від виявлення проблеми до контролю за ефективністю її вирішення.

9. Встановлено, що «точкою відліку» кожної одиничної проблеми, що постає перед черговим циклом кримінально-правової політики, є формулювання запиту або усвідомлення (формулювання) проблеми, що знаходить свій прояв у законодавчо закріпленій *функції формування запиту*. Запити до кримінально-правової політики за їх джерелом походження у даному дослідженні диференційовано на *внутрішні* (виникають в процесі функціонування внутрішньої державної політики) та *зовнішні* (виникають у ході реалізації зовнішньої кримінально-правової політики). Внутрішні запити мають більш складне структурування, оскільки існує набагато більше коло взаємозв'язків у рамках реалізації всієї державної політики. Відповідно, це призвело до їх диференціації на: 1) *продуковані іншими напрямками державної політики*; 2) *продуковані в результаті взаємодії з іншими підсистемами політики у сфері протидії злочинності*; 3) *продуковані за результатами функціонування кримінально-правової політики (самопродукування)*. На прикладі емпіричного дослідження нормотворчої діяльності суб'єктів формування кримінально-правової політики протягом 2016-2018 рр. продемонстровано варіанти реалізації даної функції.

10. Специфіка *функції визначення ресурсів* полягає в тому, що в рамках її реалізації існують *обов'язкові ресурси* та *необов'язкові ресурси*. До перших належать *правовий, фінансово-економічний ресурс* та *ресурс часу*, до других – *організаційно-інформаційний ресурс, ресурс більшості, ресурс довіри* та ін.

При аналізі *обов'язкових ресурсів* за результатами емпіричного дослідження нормотворчої діяльності суб'єктів формування кримінально-правової політики встановлено, що при визначенні *правового ресурсу* законодавець оперує наступними варіантами:

- вказівка на необхідність змін законодавства,
- вказівка «не потребує внесення змін» або «передбачає внесення змін».

При визначенні *фінансово-майнового ресурсу* зазначається, що впровадження законопроекту «не потребує додаткових витрат», «потребує додаткових видатків», програмує «надходження в бюджет» або «економію коштів». Особливого схвального ставлення в рамках фінансово-майнової складової ресурсної функції кримінально-правової політики заслуговують випадки врахування практики Європейського Суду з прав людини. Позитивним видаються й варіанти перерозподілу видатків у рамках існуючого фінансування.

При визначенні *ресурсу часу* законодавець, зазвичай, визначає часові рамки дії відповідних норм шляхом, наприклад, визначення часу набрання ними чинності.

Внаслідок виявленої різноманітності варіантів можливого залучення *необов'язкових ресурсів*, в роботі здійснена лише їх загальна характеристика, що залишає широке поле для подальших наукових досліджень у даній сфері.

11. Охарактеризовано *нормотворчу функцію*, яка в загальних рисах проявляється у діяльності уповноважених суб'єктів щодо створення відповідних норм на різних рівнях кримінально-правової політики. Емпіричне дослідження показало, що нормотворча функція, зазвичай, зводиться до: 1) створення нових норм; 2) конкретизації існуючих норм; 3) удосконалення існуючих норм права; 4) усунення застарілих правил поведінки, прогалин та колізій у праві.

В дослідженні доведено, що якщо коло суб'єктів реалізації функцій формування запиту і визначення ресурсів можна було визначити доволі схематично внаслідок особливої різноманітності й непередбачуваності запитів, то, наприклад, у нормотворчій функції існує їх визначений перелік. Серед суб'єктів реалізації нормотворчої функції виділено *суб'єктів прямого нормотворення*, до яких відносяться суб'єкти законодавчої ініціативи, та *суб'єктів опосередкованої нормотворчості*, до яких відносяться всі інші суб'єкти реалізації даної функції. Особливими видами нормотворчості визнано *відомчу та судову нормотворчість*. У роботі також підтримано висловлену в науці позицію щодо деяких негативних проявів даної функції: 1) існування «тіньової» нормотворчості, результатом якої є формування, окрім офіційних вимог, комплексу неофіційних регуляторів для вирішення тієї чи іншої проблеми; 2) надлишкових витрат чи, точніше, виявленої дослідниками невідповідності витрат планованим результатам у діяльності суб'єктів формування та реалізації кримінально-правової політики.

12. *Нормозастосовча функція* кримінально-правової політики спрямована на використання сформованої бази нормативно-правових актів для вирішення тих чи інших конкретних питань (т. зв. індивідуальне регулювання суспільних відносин). Органи виконавчої влади, а також судові органи (в аспекті судового адміністрування) в межах вертикальних владних відносин на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях здійснюють нормозастосовчу діяльність (*відомче нормозастосування*), яка є першим проявом нормозастосовчої функції кримінально-правової політики. Аргументовано, що при здійсненні судами правосуддя у випадках винесення рішень у кримінальних провадженнях нормозастосування набуває іншого характеру. *Судове нормозастосування* є специфічною формою реалізації права, яка здійснюється у встановленому законом порядку і спрямована на застосування правових приписів, безпосереднім результатом якої є вирішення кримінально-правового конфлікту.

13. За результатами дослідження встановлено, що *контрольна функція* кримінально-правової політики спрямована на фіксацію реального стану

впровадження кримінально-правової політики уповноваженими суб'єктами, сигналізування у випадку виявлення порушень, а також спрямовування діяльності відповідних суб'єктів на недопущення порушень та виправлення недоліків. Обґрунтовано, що *офіційний контроль* здійснюється уповноваженими органами в межах їх компетенції, а *неофіційний* – суб'єктами, які прямо не уповноважені законом реалізовувати контрольну функцію кримінально-правової політики, однак мають право це робити, і, відповідно, здійснюють його через належні важелі впливу. До офіційного контролю, виходячи із кола суб'єктів кримінально-правової політики, запропоновано відносити *парламентський, президентський, відомчий та судовий контроль*. Крім того, виявлено, що неофіційний контроль проявляється в *доктринальному (науковому) та громадському контролі*.

14. Метою забезпечення єдності практики нормозастосування у кримінально-правовій політиці переслідує *тлумачувальна функція* кримінально-правової політики. На прикладі реалізації цієї функції у дослідженні доведено, що при функціонуванні кримінально-правової політики відсутні жодні перешкоди для поєднання функцій кримінально-правової політики одна з одною в рамках діяльності одного і того ж суб'єкта, наприклад, поєднання нормотворчої та тлумачувальної функції у діяльності Верховної Ради України. Внаслідок цього зроблено висновок, що тлумачувальна функція цілком виправдано відноситься до *сервісних* функцій кримінально-правової політики, адже вона найбільш ефективно працює не сама по собі, а у поєднанні з іншими функціями кримінально-правової політики. Крім того, визначено випадки обов'язкового доктринального тлумачення, наприклад, якщо зареєстровані законопроекти мають системний характер для окремих галузей законодавства і необхідність наукового опрацювання яких при підготовці до першого читання встановив профільний комітет, то вони в обов'язковому порядку направляються для одержання експертних висновків до Національної академії наук України.

15. *Інформаційно-комунікаційна функція*, яку теж аргументовано віднесено до сервісних, має на меті забезпечити ефективні канали взаємодії між різноманітними суб'єктами та учасниками кримінально-правової політики, результатом яких вбачається взаємообумовлена їх поведінка. У рамках реалізації інформаційно-комунікаційної функції в цьому контексті виділено й проаналізовано два аспекти: перший стосується кримінально-правової комунікації при реалізації всіх інших функцій кримінально-правової політики (*комунікація функцій*), а другий – забезпечення при реалізації цих функцій ефективної інформаційної взаємодії між всіма суб'єктами кримінально-правової політики (*комунікація суб'єктів*).

У ході дослідження продемонстровано, що сервісний характер даної функції полягає, зокрема, в тому, що вона є найбільш ефективною у взаємодії з іншими функціями, оскільки разом із функцією формування запиту та визначення ресурсів забезпечує відповідних суб'єктів належною максимально повною інформацією щодо проблем, які стали джерелом запиту до

кримінально-правової політики. Також на прикладі взаємодії цієї функції з функціями кримінального права продемонстровано її важливість для обрання належного методу кримінально-правової політики: при реалізації охоронної функції кримінального права зазвичай обирають метод криміналізації (декриміналізації) чи пеналізації (депеналізації), при реалізації регулятивної функції – імперативний чи диспозитивний метод або їх комбінацію. Інформаційно-комунікаційна функція у таких випадках забезпечує належне «транспортування» інформації (як приклад забезпечення *комунікації функцій*). Окрім того, вказано й випадки застосування даної функції для забезпечення *комунікації суб'єктів*, зокрема для підвищення ефективності нормотворення чи нормозастосування (шляхом, наприклад, експертизи проектів нормативно-правових актів), покращення громадського контролю (шляхом громадського обговорення релевантних проблем чи надання можливості подання електронних петицій) тощо.

16. У роботі виявлено взаємозв'язки з іншими складовими елементами кримінально-правової політики, як-то з її цілями, завданнями, методами та принципами.

Доведено, що цілі кримінально-правової політики з більшою ефективністю можуть досягатися шляхом перерозподілу їх на більш вузькі конкретизовані складові (завдання). Саме на виконання визначених цілями завдань спрямовані функції кримінально-правової політики. Було зроблено аргументований висновок, що функції знаходяться в *прямому* зв'язку з завданнями кримінально-правової політики, і в *опосередкованому* – з її цілями.

В результаті пошуку взаємовпливу функцій та методів кримінально-правової політики виявлено, що для реалізації тієї чи іншої функції може застосовуватися множина методів, в т. ч. й притаманних іншим наукам, внаслідок вищезгаданої міждисциплінарності кримінально-правової політики. Причому, ефективність кримінально-правової політики прямо пов'язана з обранням відповідного методу (методів) в процесі реалізації кожної окремо взятої функції.

При виявленні взаємодії функцій та принципів кримінально-правової політики встановлено, що принципи кримінально-правової політики диференціюються на *галузеві* (які формалізуються й діють у кримінальному праві як кореспондуючій галузі) та *функціональні* (які визначають основні засади функціонування кримінально-правової політики). Серед функціональних принципів виділено і охарактеризовано принципи *1) провідної ролі органів державної влади; 2) узгодженості (сталого соціально-економічного розвитку); 3) співпраці та партнерства; 4) послідовності, стійкості і підзвітності; 5) формування бази знань; 6) формування належної правосвідомості у сфері кримінальної юстиції; 7) взаємозалежності; 8) диференціації*.

17. Запропоновано сконцентрувати зусилля на формуванні (на базі парадигми правозахисної кримінально-правової політики України) кримінально-правової політики нового типу – *доказової кримінально-правової політики* (англ. *evidence-based criminal policy*). У дослідженні аргументовано

вказується, що доказова кримінально-правова політика повинна 1) вважати придатною для застосування стратегію кримінально-правової протидії злочинності та 2) дозволяти впровадження засобів кримінально-правового впливу *тільки в тому випадку*, якщо ефективність такого впровадження *доведена* (власною чи зарубіжною практикою, науково-обґрунтованими доктринальними дослідженнями і т.п.). Зазначено, що доказовий алгоритм повинен базуватися на взаємодії всіх конструктивних елементів кримінально-правової політики: 1) чітко окреслених завдань, спрямованих на досягнення більш загальних цілей кримінально-правової політики; 2) обрання й застосування релевантних методів кримінально-правової політики в процесі реалізації конкретних функцій, спрямованих на вирішення окремого завдання; 3) дотримання функціональних принципів кримінально-правової політики.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що формування запропонованого в роботі новітнього тренду сучасності – *доказової кримінально-правової політики* – можливе тільки при належних взаємодіях суб'єктів та учасників в рамках ефективного функціонування кримінально-правової політики як системи. Для забезпечення науково-обґрунтованого поступу кримінально-правової політики слід зазначити, що подальші теоретичні дослідження кримінально-правової політики можуть бути спрямовані на розробку окреслених в роботі, але розкритих лише з врахуванням мети та предмету даного дослідження, ключових проблем кримінально-правової політики, як-от: цілі та завдання, релевантні методи, обов'язкові та необов'язкові ресурси, суб'єкти та учасники, ідеологічна, доктринальна чи утилітарна платформи, принципи, доказовий алгоритм кримінально-правової політики тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Індивідуальна монографія

Козич І. В. Кримінально-правова політика: функції та функціонування : *монографія* / Ігор Васильович Козич. Івано-Франківськ, Супрун В. П., 2020. 300 с.

Монографія у співавторстві

Фріс П. Л., Козич І. В., Гануляк Е. М. Диспозитивний метод реалізації кримінально-правової політики : *монографія* / Павло Львовч Фріс та ін. Івано-Франківськ, Супрун В. П., 2020. 203 с.

Розділи і глави у колективних монографіях

1. Козич І. В. Місце кримінально-правової політики у сфері протидії злочинам, що вчиняються із застосуванням насильства, в системі кримінально-правової політики. *Політика у сфері боротьби зі злочинністю України: теоретичні та прикладні проблеми* : монографія / за заг. ред. проф. П. Л. Фріса та проф. В. Б. Харченка. Івано-Франківськ–Харків, 2016. С.248-263.

2. Козич І. В. Договір у кримінально-правових відносинах. *Договір як універсальна форма правового регулювання* : монографія / за заг.ред. проф. В.А.Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. С.352-361.

Статті, що опубліковані у фахових виданнях України

1. Козич І. В. Векторно-рівнева система кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2020. Вип. 53. С.115-126.

2. Козич І. В. Систематизація функцій кримінально-правової політики кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2020. Вип. 52. С.22-31.

3. Козич І. В. Методи дослідження кримінально-правової політики та її функцій. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. №4 (88). С.40-49.

4. Козич І. В. Становлення вчень про кримінально-правову політику в державах Стародавнього Сходу. *Правова держава*. Вип.37. 2020. С.123-129.

5. Козич І. В. Взаємозв'язок кримінально-правової політики з іншими напрямками державної політики. *Актуальні проблеми правознавства*. 1 (21)/2020. С.197-201.

6. Козич І.В. Ефективне функціонування політичної системи кримінально-правової політики в умовах глобалізаційних процесів. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 73. С.65-69.

7. Козич І.В. Функціональна взаємодія підсистем політики у сфері боротьби зі злочинністю. *Правові новели*. 10/2020. С. 249-254.

8. Козич І. В. Кримінально-правова політика як результат функціонування політичної системи. *Прикарпатський юридичний вісник*. Випуск 4(29) Том 1, 2019. С.120-123.

9. Козич І.В. Комунікаційна функція кримінально-правової політики в сучасному інформаційному суспільстві. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. Вип. 51. С.127-136.

10. Козич І.В. Місце кримінально-правової політики в політико-правовій системі. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. Вип. 50. С.38-48.

11. Козич І.В. Кримінально-правова політика та функціонування політичної системи: філософсько-політологічні підходи. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2019. Вип. 49. С.175-182.

12. Козич І.В. Функціональне співвідношення кримінально-правової та кримінологічної політики в сфері боротьби зі злочинністю. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2018. Вип. 48. С.126-134.

13. Козич І.В. Оптимізація законодавства про кримінальну відповідальність в контексті реалізацій функцій кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2018. Вип. 47. С.162-169.

14. Козич І.В. Принципи та функції як системоутворюючі елементи кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2017. Вип. 44. С.22-31.

15. Козич І.В. Систематизація загальних та спеціальних сфер кримінально-правової політики (на прикладі злочинів, що вчиняються із застосуванням насильства). *«Університетські наукові записки». Часопис Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Івано-Франківськ, №8, 2013. С.142-147.

16. Козич І.В. Політика в сфері протидії злочинності в системі державної політики. *Журнал східноєвропейського права (Електронне фахове видання)*. 2014. №2. / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2014/04/Козич.pdf>

17. Козич І.В. Деякі питання взаємозв'язку кримінально-правової та кримінально-виконавчої політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2014. Вип. 34. С.279-288.

18. Козич І.В. Питання політики в сфері протидії злочинності в матеріалах Третього конгресу ООН з попередження злочинів і режимів для злочинців. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей*. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. Вип. 33. С.244-252.

Статті у вітчизняних та зарубіжних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

1. Козич І.В. Співвідношення функцій кримінально-правової політики з її цілями та завданнями. *International Journal «Law & Society»*. Issue 1, 2020. С.42-51.

2. Козич І.В. Співвідношення методів і функцій кримінально-правової політики. *International Journal «Law & Society»*. Issue 2, 2020. С.32-42.

3. Козич І.В. Кримінально-правові засоби протидії загрозам інформаційній безпеці: питання класифікації. *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. 2015/2. С.71-74.

4. Козич І.В. Історичний досвід як джерело наповнення функцій кримінально-правової політики (на прикладі політико-правових поглядів ранньої античності). *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. 2019/9. С.71-74.

5. Козич І.В. Функції та принципи кримінально-правової політики. *Міжнародний журнал «Право і суспільство»*. 2019/10. С.149-158.

Публікації, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Козич І. В. Взаємозв'язок кримінально-правової політики з іншими підсистемами політики в сфері боротьби зі злочинністю. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції до Дня науки «Становлення та розвиток юридичної освіти в Національному авіаційному університеті» (16 травня 2013 року, м. Київ)*. Київ, 2013. С. 231-233.

2. Козич І. В. Взаємозв'язки принципів політики в сфері протидії злочинності та її підсистем. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р.: кримінально-правові та процесуальні аспекти» (19-20 вересня 2013 року, м. Львів)*. Львів, 2013. С. 469-472.

3. Козич І. В. Види державної політики (в контексті політики в сфері протидії злочинності). *Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та аспірантів «Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина» (26 квітня 2013 року, м. Івано-Франківськ)*. Івано-Франківськ, 2013. С. 139-141.

4. Козич І. В. Політика в сфері протидії злочинності і системний підхід. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми кримінальної відповідальності» (10-11 жовтня 2013 року, м. Харків)*. Харків, 2013. С. 619-621.

5. Козич І. В. Чи має сучасна політика в сфері протидії злочинності систему? *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (1-2 березня 2013 року, м. Івано-Франківськ)*. Івано-Франківськ, 2013. С. 113-115.

6. Фріс П. Л., Козич І. В. Про методи політики в сфері боротьби зі злочинністю. *Особливості формування законодавства України на сучасному етапі державотворення. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Івано-Франківськ, 14 березня 2013 р.)*. Івано-Франківськ, 2014. С. 18-21.

7. Козич І. В. Підсистеми політики в сфері боротьби зі злочинністю. *Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (м.Івано-Франківськ, 11-16 березня 2014 р.)*.

Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені В.Стефаніка, 2014. С.73-77.

8. Козич І. В. Міжнародна класифікація кримінальних правопорушень. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти» (6 березня 2014 р., м. Івано-Франківськ)*. Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2014. С. 204-207.

9. Козич І. В. Забезпечення охорони інформаційної безпеки держави засобами кримінально-правової політики. *Матеріали науково-практичного семінару «Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу», м. Івано-Франківськ, 4 грудня 2014 року*. Івано-Франківськ, 2014. С. 11-17.

10. Козич І. В. Становлення та розвиток окремих напрямків міжнародної політики в сфері протидії злочинності (за матеріалами V-VIII Конгресів ООН з питань протидії злочинності). *Ольвійський форум–2014: стратегії країн Причорноморського регіону в геополітичному просторі*. Тези. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. С. 69-72.

11. Козич І. В. Захист інформаційних комунікацій засобами політики в сфері боротьби зі злочинністю. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Наука кримінального права в системі міждисциплінарних зв'язків» (м. Харків, 9-10 жовтня 2014 року)*. Харків, 2014. С. 161-164.

12. Козич І.В. Національна безпека України як сфера кримінально-правової політики. *Матеріали міжнародного симпозиуму «Забезпечення єдності судової практики у кримінальних справах в контексті подій 2013-2014 років в Україні» (м. Львів, 24-25 жовтня 2014 р.)*. Львів, 2014. С. 89-91.

13. Козич І.В. Загрози інформаційній безпеці: питання класифікації. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Івано-Франківськ, 04 грудня 2015 року)*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2015. С. 25-27.

14. Козич І. В. Ще раз про обмеження дії законодавства про кримінальну відповідальність. *Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти : Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (27 березня 2015 року, м. Івано-Франківськ)*. Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила, 2015. С. 295-297.

15. Козич І. В. Ч. Беккарія про гуманізацію кримінально-правової політики. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина : матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і аспірантів, присвяченої 75-річчю Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаніка (м. Івано-Франківськ, 15 травня 2015 р.)*. Івано-Франківськ, 2015. С. 93-96.

16. Козич І. В. «Договір» у кримінально-правових відносинах: окремі питання. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина : Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених і аспірантів (13-14 травня 2016 р.)*. Івано-Франківськ, 2016. С. 114-118.

17. Козич І. В. Кримінально-правове забезпечення охорони договірних відносин: окремі питання. *Особливості формування законодавства України: філософсько-правові, історичні та прикладні аспекти : Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (11-12 березня 2016 року, м. Івано-Франківськ)*. Івано-Франківськ: Івано-Франківський університет права імені Короля Данила Галицького, 2016. С. 232-235.

18. Козич І. В. Кодексу публічних правопорушень бути (деякі зауваження на підтримку Концепції реформування законодавства про публічні правопорушення в Україні). *Збірка тез міжнародної науково-практичної конференції «II Львівський форум кримінальної юстиції «Правова реформа у сфері кримінальної юстиції: ключові параметри та прогноз подальшого розвитку»*. Київ: ВАІТЕ, 2016. С. 99-102.

19. Козич І. В. Інформаційна функція у кримінальному праві. *Матеріали Міжнародного науково-практичного симпозиуму «Гуманізація кримінальної відповідальності та демократизація кримінального судочинства» (Івано-Франківськ, 18-19 листопада 2016 року)*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2016. С. 93-95.

20. Козич І. В. Соціальна обумовленість кримінально-правового забезпечення охорони інформаційного суспільства. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Соціальна функція кримінального права: проблеми наукового забезпечення, законотворення та правозастосування» (Харків, 12-13 жовтня 2016 р.)*. Харків: Право, 2016. С. 205-207.

21. Козич І. В. Соціологія кримінально-правової політики в епоху глобалізації. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації : матеріали міжнар.наук.-практ.конф. 12-13 жовтня 2017 р.* Харків, 2017. С. 473-475.

22. Козич І. В. Кримінально-правова політика України та державна інформаційна політика: питання взаємодії. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» (8-10 грудня 2016 року)*. Івано-Франківськ, 2017. С. 188-190.

23. Козич І. В. Глобалізаційні процеси, інформаційне суспільство і злочинність: питання взаємовпливу. *Теоретичні та практичні проблеми розвитку кримінального права і процесу : матеріали VI Всеукраїнського науково-практичного семінару (м.Івано-Франківськ, 08 грудня 2017 року)*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2017. С. 25-29.

24. Козич І. В. Соціологічні теорії в контексті кримінально-правової комунікації: П. Бурд'є vs Ю. Хабермас. *Матеріали Міжнародної науково-*

практичної конференції «Політика в сфері боротьби зі злочинністю» з нагоди відзначення 25-річчя навчально-наукового юридичного інституту, (9-10 червня 2017 року). Івано-Франківськ, 2017. С. 164-165.

25. Козич І. В. Функції кримінально-правової політики (на прикладі протидії торгівлі людьми). *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 року)*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2018. С. 80-82.

26. Фріс П. Л., Козич І. В. Гуманізація кримінально-правової політики України: декларативність чи об'єктивна дійсність? *Гуманізація кримінальної відповідальності: матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму (м. Івано-Франківськ, 16–17 листопада 2018 року)*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2018. С.266-268.

27. Козич І. В. Деякі думки з приводу рекодифікації законодавства про кримінальну відповідальність в контексті реалізації функцій кримінально-правової політики. *Матеріали наукової конференції за результатами роботи фахівців Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України за фундаментальними темами у 2018 р. (м. Харків, 26 берез. 2019 р.)* / редкол.: В. С. Батиргареєва, В. І. Борисов, Д. П. Євтеєва та ін. Харків : Право, 2019. С. 168-171.

28. Козич І. В. Рекодифікація закону про кримінальну відповідальність: погляд у майбутнє. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності : тези III Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 1 березня 2019 року)*. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2019. С. 213-217.

29. Козич І.В. Функції кримінально-правової політики: terra incognita. *Вдосконалення правового регулювання прав та основних свобод людини і громадянина: Матеріали щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених (30 квітня 2020 р.)*. Івано-Франківськ, 2020. С. 10-12.

АНОТАЦІЯ

Козич І. В. Функції кримінально-правової політики. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, Київ, 2021.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретико-наукової проблеми функцій кримінально-правової політики України. Здійснено диференціацію та висвітлено змістовий обсяг цих функцій. З метою покращення ефективності кримінально-правової політики виявлені

взаємозв'язки та взаємодії функцій з іншими її категоріями (цілі, завдання, методи, принципи).

На підставі проведеного дослідження запропоновано спрямувати зусилля політики в сфері протидії злочинності на формування та реалізацію кримінально-правової політики нового типу – доказової кримінально-правової політики. Встановлено, що її основне призначення полягає у певній фільтрації проблем, які потребують вирішення в процесі реалізації державної політики. Доказова кримінально-правова політика може дозволяти застосування певних засобів кримінально-правового впливу для вирішення конкретної проблеми тільки в тому випадку, якщо ефективність їх впровадження доведена. Визначено, що ефективність кримінально-правової політики залежить від чіткої взаємодії її формуючих, реалізаційних та сервісних функцій.

Ключові слова: політика у сфері боротьби зі злочинністю, кримінально-правова політика, функції кримінально-правової політики, формування кримінально-правової політики, реалізація кримінально-правової політики, система кримінально-правової політики, функціонування кримінально-правової політики, доказова кримінально-правова політика.

АННОТАЦИЯ

Козыч И. В. Функции уголовно-правовой политики. - *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание учёной степени доктора юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право – Институт государства и права им. В. М. Корецкого Национальной академии наук Украины, Киев, 2021.

Диссертация посвящена комплексному исследованию теоретико-научной проблемы функций уголовно-правовой политики Украины. Осуществлено дифференциацию и освещен содержательный объем этих функций. С целью повышения эффективности уголовно-правовой политики обнаружены взаимосвязи и взаимодействия функций с другими ее категориями (цели, задачи, методы, принципы).

На основании проведенного исследования предложено направить усилия политики в сфере противодействия преступности на формирование и реализацию уголовно-правовой политики нового типа - доказательной уголовно-правовой политики. Установлено, что ее основное назначение состоит в определенной фильтрации проблем, требующих решения в процессе реализации государственной политики. Доказательная уголовно-правовая политика может разрешать применение определенных средств уголовно-правового воздействия для решения конкретной проблемы только в том случае, если эффективность их внедрения доказана. Определено, что эффективность уголовно-правовой политики зависит от четкого взаимодействия ее формирующих, реализационных и сервисных функций.

Ключевые слова: политика в сфере борьбы с преступностью, уголовно-правовая политика, функции уголовно-правовой политики, формирование

уголовно-правовой политики, реализация уголовно-правовой политики, система уголовно-правовой политики, функционирование уголовно-правовой политики, доказательная уголовно-правовая политика.

Kozych I. V. Functions of criminal law policy. - *On the rights of the manuscript.*

The present paper is a thesis to obtain a scientific degree of Doctor of Legal Sciences in specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Penal Law at the V. M. Koretskyi Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

The dissertation is devoted to the complex research of the theoretical and scientific problem of the functions of the criminal law policy of Ukraine. According to the results of the study, differentiation was made and the content of these functions is highlighted. In order to improve the effectiveness of criminal law policy, the relationships and interactions of functions with its other components have been identified

The dissertation identifies and formulates provisions on which scholars in criminal law are unanimous (in particular, on the recognition of anti-crime policy as a public policy) or there is a diverse discussion (for example, the content, structure, internal components, principles, goals, objectives, tasks, levels, sources, subjects and other categories relevant to crime policy and its subsystems, etc.).

It is established that only a few publications indicate that the system of criminal law policy functions is derived from the system of legal policy functions of the state in general (usually from the law enforcement function) and the system of policy functions in the fight against crime in particular. Based on this, it is stated that the functions of criminal law policy are little studied in modern criminal law science.

In studying the features of research methodology in the field of criminal law policy, it is proved that the methodology developed in modern criminal law science can be applied to this study, but with certain features due to the specifics of criminal law policy and its functions as a phenomenon. Based on the above specific aspects of criminal policy research, the paper concludes that relevant methods (including those developed by other branches or sciences) should be used to study the functions of criminal law policy. This fully applies to the general methodology of scientific research: they can be used in the study of criminal law policy, but with appropriate reservations about the political and legal nature of the phenomenon under study.

It is confirmed that the most prominent representatives of political and legal thought up to a certain period (XVIII-XIX centuries) in their works did not speak specifically about criminal law policy. However, their considerations on the implementation of state policy in the field of combating crime, on the functions of policy in general, etc. are extremely valuable for studying the functions of criminal law policy, which is an integral part of it. It was found that each historical period is characterized not only by general views of thinkers on politics or its functions, but

also on the problems of combating crime, which allowed the evolutionary aspect to trace the formation and development of doctrines of criminal policy and its functions.

When considering criminal law policy in the system of power relations, it is substantiated that criminal law policy operates in accordance with the general laws and principles of public political administration. It is established that in the formation of criminal law policy will be more characteristic of the coordination relationship, and in its implementation - subordination relations.

It is proved that the concept of «level» refers, first of all, to the administrative-territorial criterion of the spread of criminal law policy, which operates, respectively, at the international, national, regional or local levels. Based on the above, a vector-level system of criminal law policy is built.

The dissertation updates the author's previous approaches to understanding the platforms and areas of criminal law policy. Additionally, the need to allocate an ideological platform is argued. The implementation components of the criminal law policy (legislative, law enforcement and law enforcement platform) are combined in this study within a single utilitarian platform. In the structure of the named platforms (taking into account doctrinal) the areas of criminal law policy are allocated.

the dissertation formulates the concept of functions of criminal law policy, which should be considered the most important qualitative characteristics of special, relatively sustainable and objective influence of public authorities on crime, which reflects and concretizes their social essence and purpose, reveals their goals and objectives. It is argued that in contrast to the functions of criminal law, which ensure the implementation of tasks to protect or regulate the legal relations outlined in criminal law, the functions of criminal policy are aimed at ensuring cyclical work on the formation and implementation of criminal policy as a system.

It is established that there are grounds for allocating a separate group of service functions, which are characterized by two features. First, these functions usually do not work by themselves, but in combination with other (formative or implementing) functions of criminal law policy. And, secondly, these functions have the opportunity to manifest themselves at all stages of each cycle of criminal law policy. Based on this, the service functions include interpretive and information-communication functions. Within the framework of the implementation of the information and communication function, the interaction of functions with each other (communication of functions) and ensuring information interaction between all subjects of criminal law policy (communication of subjects) are highlighted.

Based on the study, it is proposed to give maximum weight to the formation of a new type of criminal law policy - evidence-based criminal law policy. Its main purpose is to filter out the problems that need to be addressed in the implementation of public policy: evidence-based criminal law policy may allow the use of certain means of criminal law to solve a particular problem only if the effectiveness of their implementation is proven.

Key words: crime policy, criminal law policy, functions of criminal law policy, formation of criminal law policy, implementation of criminal law policy, system of criminal law policy, functioning of criminal law policy, evidence-based criminal law policy.

Підписано до друку 18.01.2021 р.
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 1,9. Обл.-вид. арк. 1,9. Тираж 100 прим.

Друк: підприємець Голіней О. М.
76018, Україна, м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 128,
тел.: (0342) 580 432, +38 050 540 30 64